

Lausunto ulkoministeriölle Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (ICESCR) mukaisen Suomen seitsemännen määräaikaisraportin laatimiseen

Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL) on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka sääntömääräinen yhteiskunnallinen tehtävä on puolustaa lapsen etua, turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, tukea vanhemmuutta sekä ehkäistä perheväkivaltaa.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksista soveltuvin osin. Tässä lausunnossa annamme ehdotuksia raporttiin sisällytettävistä asioista, jotka koskevat kohtia 5, 21 ja 22 ottaen huomioon määräaikaisraportissa olevan rajallisen vastaustilan ja lausuntopyyntöä esitetyn toiveen tiivistetyistä vastauselementeistä.

Kohta 5: Miten sopimusvaltio varmistaa sen, etteivät sosiaaliturvaetuuksiin tehdyt leikkaukset vaikuta epäsuhtaisella tavalla heikommassa tai väliinputoajan asemassa oleviin henkilöihin ja ryhmiin?

Edellisellä hallituskaudella (2015-2019) tehdyissä leikkauksissa ei kaikin osin varmistettu epäsuhtaisuutta heikommassa asemassa tai väliinputoajien tilanteessa oleviin. Annetuissa lakiesityksissä ja laeissa vaikutusten arviointi oli monin osin puutteellista näiltä osin tai tehdyillä arvioilla ja annetuilla asiantuntijalausunnoilla ei ollut aina vaikutusta toimenpiteiden kohdentumisiin. Useissa kohdin tehdyt leikkaustoimenpiteet kohdentuivat suhteessa raskaimmin nimenomaan heihin. Vuosina 2016-2017 pienituloisten tilannetta vaikeuttivat useisiin sosiaaliturvaetuuksiin kohdistuneet leikkaukset. Lisäksi vuonna 2016 etuuksiin vaikuttava kansaneläkeindeksi aleni 0,4 prosenttia ja 2017 sitä leikattiin 0,85 prosenttia ja vuosina 2018–2019 etuuksiin ei tehdä normaaleja indeksikorotuksia. Perusturvaetuuksien ostovoima on jäänyt jälkeen yleisestä kustannuskehityksestä ja se heikentyy myös tulevina vuosina, mikäli leikkauksia ei kompensoida ja etuuksiin vaikuttavien indeksien jäädyttämistä peruta. Sosiaaliturvaetuuksien tason leikkausten lisäksi pienituloisia ja paljon sairastavien tilannetta on heikentänyt asiakasmaksujen ja lääkkeiden omavastuuosuuksien kasvu. Etuuksia saavien toimeentuloon on vaikuttanut myös etuustulojen verotuksen kiristäminen. Jotkin hallituskauden toimenpiteistä mm. pienimpien päivärahojen korotukset, kohensivat heikommassa olevien tilannetta, mutta tehdyt korjausliikkeet heikommassa asemassa olevien tilanteen kohdentamiseksi olivat vaatimattomia suhteessa alun perin tehtyihin leikkaustoimiin ja pitkällä aikavälillä syntyneeseen etuuksien tasojen liian alhaiseen tasoon. Erityisen huolestunut Ensi- ja turvakotien liitto on lapsiperheköyhyyden jatkuvasta kasvusta. Tällä hetkellä se koskettaa 150 000 lasta eli 14 % lapsista. Tämän ongelman pienentämiseksi tehdyt eivätkä myöskään suunnitellut toimet ole vielä riittäviä. Ratkaiseva on PM Rinteen hallitusohjelmassa oleva sosiaaliturvauudistus ja sen toteuttamisen tavat. Sen toteuttamiseen on varattava merkittävästi resursseja.

Kohta 21: Antakaa tietoja saatavilla olevista lastensuojelupalveluista ja siitä, missä määrin nämä palvelut varmistavat etenkin vähemmistöihin kuuluvien, mukaan lukien maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden täysimääräisen suojelun. Antakaa tietoa sijaishuoltoa koskevan lainsäädännön täytäntöönpanosta ja toimenpiteistä, joihin on ryhdytty edistämään perhe- ja yhteisöhoitoa niiden lasten kohdalla, joilla ei ole perheympäristöä sekä selostakaa olemassa olevia mekanismeja, joilla valvotaan laitoksissa tai sijaishuollossa olevien lasten oikeuksia.

Suomessa on lähtökohtaisesti tarjolla kaikille tarvitseville lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia, mutta niiden saatavuus vaihtelee. Julkisen palvelutuotannon lisäksi palveluita ja tukea osana palvelujärjestelmää tarjoavat myös järjestöt ja yksityiset yritykset. Ensi- ja turvakotien liitto tarjoaa tukea haavoittavissa olosuhteissa mielenterveysongelmien, päihteiden, eron ja väkivallan vuoksi eläville lapsiperheille, joiden auttamiseen tarvittavaa erityisosaamista ei kunnissa useinkaan ole.

Lastensuojelupalveluissa henkilöstöresurssit ovat riittämättömät, henkilöstön vaihtuvuus on ollut runsasta ja koulutetun henkilöstön – erityisesti sosiaalityöntekijöiden - saatavuudessa on pulmia. Tämä vaarantaa ja on vaarantanut lasten ja perheiden saaman tuen ja sen jatkuvuuden. Avohuollon tukitoimet ja ennaltaehkäisevä työ ovat monin osin riittämättömiä, sillä Suomessa sijoitetaan kodin ulkopuolelle enemmän lapsia kuin muissa Pohjoismaassa.

Myös palvelujen valvontaan varatut resurssit ovat riittämättömiä johtuen osittain henkilöstöresursseista kunnissa ja osittain valvoville viranomaisille osoitetuista resursseista. Lastensuojelun henkilöstöpula ja vaihtuvuus kunnissa heijastuu näin myös sijaishuollossa ja laitoksissa olevien lasten edun ja palvelujen valvontaan. Palveluissa ja niiden laadussa on ollut pulmia. Erityisesti yksityisessä markkinaehtoisessa palvelutuotannossa on ollut pulmia. Sijaishuollossa esiin nousseet ongelmat ovat koskeneet erityisesti lasten ja nuorten rajoitustoimenpiteitä ja niiden oikeellisuutta. Mittavasti esillä olleet vanhusten hoito- ja hoivapalvelujen puutteet ovat aiheuttaneet sen, että valvontaviranomaisten valvontaresursseja on jouduttu suuntaamaan erityisesti niihin ja lastensuojelu on väkisin jäänyt vähemmälle huomiolle tarpeesta huolimatta.

Lastensuojelun resurssipulan lisäksi myös osaamisvajeet vaarantavat vähemmistöryhmien ja maahanmuuttajien suojelua. Resursseja sosiaalialalla ja lastensuojelussa toimivien työntekijöiden koulutukseen pakolais- tai maahanmuuttajataustaisten perheiden erityisistä haasteista tulisi lisätä, esim. kulttuurieroista, kotoutumisen haasteista, maassaolotatuksiin liittyvistä kysymyksistä, mielenterveysongelmista, sotatraumoista tai perheenyhdistämiseen liittyvistä seikoista jne. Koulutusresursseja tarvitaan niin julkisiin kuin yksityisiin (ml. järjestöt) palveluihin. Tulkkausikäytännöissä on myös kehittämisen tarpeita. Esim. tilanteita, joissa lapsi joutuu toimimaan aikuisen tulkkina ei pitäisi syntyä. Vaikeissa tilanteissa tukea ja erityisasiantuntemusta on mahdollista saada mm. asiaan perehtyneistä järjestöistä.

Myös alaikäisillä turvapaikanhakijoilla on oikeus lastensuojelun palveluihin ja terveyspalveluihin. Nämä oikeudet eivät kuitenkaan toteudu aina käytännössä. Moni lapsi tarvitsisi esimerkiksi terapiaa ja perheet lastensuojelun tukitoimia, mutta niitä ei käytännössä ole saatavilla. Lapsen säilöönotto eli lapsen sulkeminen vankilaa muistuttavaan laitokseen, on vastoin lapsen oikeuksien

sopimusta, myös silloin kun lapsi on säilössä perheensä kanssa. Suomi on tiukentanut perheenyhdistämiskäytäntöjään ja se on osassa tilanteita lapsen oikeuksien toteutumisen kanssa ristiriidassa.

Suomi on saanut Lapsen oikeuksien komitealta useita huomautuksia lapsipolitiikan pirstaleisuudesta ja hajanaisuudesta. Tätä ongelmaa pyritään korjaamaan nykyisellä hallituskaudella poikkihallinnollisella lapsistrategialla, joka pohjautuu lapsen oikeuksiin.

Kohta 22: Antakaa tietoa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty kohdennetun tuen takaamiseksi kaikille köyhyydessä tai köyhyysriskin alla eläville, etenkin yksinhuoltajaperheille, lapsiperheille ja nuorille?

Toimeentulotuen laskennallisen osuuden siirto Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on parantanut tarvitsevien yhdenvertaisuutta valtakunnallisena ratkaisuna aikaisemman yksittäisten kuntien käytäntöjen sijaan. Sosiaalityön tarpeessa olevista menee Kelalta kuntiin tieto, mutta vielä ei ole olemassa riittäviä keinoja varmistaa sitä, että kunnissa ryhdytään toimiin tiedon tultua näiden sosiaalityön tarpeessa olevien auttamiseksi. Toimeentulotukea on hieman korotettu edellisen hallituskauden aikana ja myös lapsilisien korotus on etuoikeutettu tulona niin, ettei sillä ole pienentävää vaikutusta toimeentulotukeen. Ensisijaisten etuuksien indeksijäädytys vaikeuttaa kuitenkin perusturvaetuuksien varassa elävien tilannetta ja siirtää yhä enemmän ihmisiä toimeentulotuen varaan. Toimeentulotuen käytön pitkeytyessä lasten hyvinvointiongelmat yleistyvät ja riski sen ylisukupolviselle käytölle kasvaa. Positiivisia muutoksia ovat olleet vanhempainpäivärahakauden pidennykset, erityishoitorahan käytön laajennus saattohoidossa sekä vanhempainpäivärahan, äitiysavustuksen, erityishoitorahan ja elatustuen pienet korotukset.

Helsingissä 18.9.2019

Riitta Särkelä
pääsihteeri
Ensi- ja turvakotien liitto ry

Aki Siltaniemi
järjestöpäällikkö
Ensi- ja turvakotien liitto ry